ANALIZA SEMICĂ A CÎMPULUI LEXICO-SEMANTIC AL NUMELOR DE ARBORI ÎN BIBLIE*

DRD. ANUȚA-RODICA CIORNEI
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi
anna1978rodica@yahoo.com

Résumé: L'article est structuré sur deux dimensions: l'une théorique – ayant pour repère la théorie d' E. Coşeriu – et une autre, pratique – par rapport au modèle des champs lexico-sémantiques proposé par Angela Bidu-Vrănceanu. L'intention de notre approche a été celle de vérifier en quelle mesure les noms des plantes tirés des textes bibliques roumains représentant la tradition biblique roumaine actuelle sont structurables dans un champ lexico-sémantique. L'information peut constituer un instrument utile dans la sphère de nos préoccupations, mais aussi pour tous ceux qui sont intéressés de la phytonimie biblique roumaine.
Mots-clés: sémantique, lexique, champ lexico-sémantique, classe lexicale, analyse sémique.

1. Analiza semică a cîmpului lexico-semantic a numelor de arbori

1.1. Repere metodologice în analiza semică

A vorbi despre o reală descriere a cîmpurilor lexico-semantice în limba română e încă un subiect în stadiu incipient din pricină că acest lucru ar implica un număr relativ suficient de cîmpuri descrise. Structural, cîmpurile care au fost realizate sunt relativ puţine, unele cu o analiză neunitară, astfel că domeniul rămîne un spaţiu fecund al cercetării. În limba română, au manifestat interes pentru practica teoriei cîmpurilor lexico-semantice: Angela Bidu-Vrănceanu (aplicat la *nume de culori*, *relaţii de rudenie*, *animale sălbatice* şi *domestice*, *instituţii* şi *locuinţă*), Eugen Munteanu (preocupat de noţiunile din sfera „cunoaştere" în Biblia de la Bucureşti, în comparaţie cu originalul grecesc al traducerii), Lucia-Gabriela Munteanu (cîmpul lexico-semantic «*drum*»), Doina Negomireanu (preocupată de aria de curpindere a verbului «*a gîndi*») şi Livia Vasiluţă (optînd pentru cîmpul lexico-semantic al conceptului de «*frumos*»). Semantica lexicală prezintă interes pentru sensul cuvintelor în context şi pentru relaţiile pe care cuvîntul le poate stabili cu un alt

* This work was supported by the the European Social Fund in Romania, under the responsibility of the Managing Authority for the Sectoral Operational Programme for Human Resources Development 2007-2013 [grant POSDRU/88/1.5/S/47646].

BDD-A19568 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:03:12 UTC)

cuvînt. Încercarea de a pune în relaţie unităţile lexicale dintr-un sistem, la orice nivel (limbă, cîmp etc.) intră deja în atenţia semanticii paradigmatice, care ţine seama de sensul descriptiv al cuvintelor.

O analiză semantică completă implică: analiza semică sau componenţială, analiza contextuală, respectiv analiza stilistică, în funcţie de scopul vizat, de tipul de sens cercetat. Astfel, analiza semică presupune relevarea sensului denotativ, iar analiza contextuală şi stilistică a celui expresiv al cuvintelor. Pentru a pune în relief importanţa analizei semice în delimitarea cîmpurilor lexico-semantice, luăm ca reper una din afirmaţiile coseriene în virtutea căreia un cîmp lexical implică un anumit termen prezent într-un anumit punct al vorbirii, respectiv acei termeni pe care prezenţa acestuia îi exclude imediat[1]. Este vorba despre un principiu fundamental în cercetare, acela de a urma demersul pas cu pas, treaptă cu treaptă, stabilind acele opoziţii imediate. Spre exemplificare este dat lexemul *roşu*, care în enunţul, „Acest lucru e *roşu*", prin simpla sa prezenţă în acest punct, le exclude pe celelate lexeme de tipul: *alb*, *verde*, *galben* etc.

Se impune mai întîi o clarificare a accepţiei termenilor de bază cu care operează analiza semică. E vorba de: sem, semem, arhisemem, lexem şi arhilexem, cuvînt, respectiv, de relaţiile care se stabilesc între acestea. Toate unităţile referitoare la latura semnificat (sem, semem, arhisemem) vor fi notate între bare (/ /), iar în analiza unei serii de lexeme din cadrul unei paradigme, fiecare element va fi marcat cu (+) pozitiv şi (-) negativ pentru fiecare sem în parte (ca în tabelul paradigmatic de mai jos). Chiar dacă asupra unora am făcut cîte o remarcă, găsim de cuviinţă că mai sunt aspecte ce necesită atenţie, de aceea asupra unora dintre ele revenim cu unele adnotări. Aşadar, semul reprezintă componenta de sens minimă a sensului lexical al unui cuvînt, numită fiind şi trăsătură semantică distinctivă. La rîndul lor, în funcţie de nivelul la care ne situăm analiza, semele pot fi: comune – ale unui cîmp (de exemplu, /rădăcina/ – la cîmpul numelor de plante) şi seme comune unei paradigme dintr-un cîmp (de pildă, /pai/ e sem comun pentru *grîu, orz, ovăz* etc.). Pe lîngă semele comune, generice, mai sunt şi semele variabile, distinctive, specifice[2]. Trebuie luat în calcul că aceste seme distinctive trebuie să fie astfel identificate, încît să fie funcţionale, fără a include semele reziduale[3], bogate în definiţiile enciclopedice, care îngreunează înţelegerea unui cuvînt de către un vorbitor. De pildă, în cîmpul numelor de arbori, numeroase informaţii din

[1] EUGENIO COSERIU, „Structurile lexematice", Traducere de Silviu Berejan, în *Revista de lingvistică şi ştiinţă literară*, nr. 6 (144), 1992, p. 45.

[2] ANGELA BIDU-VRĂNCEANU, *Cîmpuri lexicale din limba română. Probleme teoretice şi aplicaţii practice*, Editura Universităţii din Bucureşti, 2008, p. 23.

[3] PAUL MICLĂU, „Dimensiunea semantică a limbajelor specializate", în I. COTEANU şi LUCIA WALD (coord.), *Semantica şi semiotica*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1981, p. 75-77.

BDD-A19568 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:03:12 UTC)

definiţia lexicografică şi definiţia enciclopedică, nu au valoare pentru acest demers, prin urmare, nu se iau în calcul. O reuniune de seme care pot acoperi sensul lexical al unui cuvînt poartă numele de s e m e m. Deci, s e m e m u l e format din mai multe seme. Dacă mai facem un pas şi reunim sememul cu un complex sonor, obţinem un l e x e m . C u v î n t u l reprezintă unitatea lexicală minimală, putînd fi monosemantic sau polisemantic.

A n a l i z a s e m i c ă permite descompunerea sensului în unităţi minimale, adică în s e m e, numite şi „p l e r e m, m a r c a n t s e m a n t i c, c o m p o n e n t s e m a n t i c, c a t e g o r i e s e m a n t i c ă”[4]. Semele comune plasate central formează a r h i s e m e m u l. Delimitarea unui cîmp se face pornind de la un număr de seme comune, adică de la un arhisemem, prezent la toate lexemele cîmpului. A r h i l e x e m u l e un lexem al cărui conţinut este identic conţinutului unui cîmp lexico-semantic ca ansamblu. Arhilexemul trebuie să fie neutru sub aspect stilistic şi să fie exprimat printr-un singur cuvînt, nu printr-o sintagmă. De exemplu, la c î m p u l l e x i c o - s e m a n t i c a l n u m e l o r d e a r b o r i, arhisememul este /plantă/+/tulpină lemnoasă/+/coroană/, arhilexemul corespunzător fiind a r b o r e.

După o lămurire prealabilă a termenilor fundamentali, este important să ştim în ce fază devin aceştia operabili. Astfel, un prim pas în analiza semică a cîmpului lexico-semantic al numelor de arbori din Biblie implică alegerea semelor comune, aceasta după, ce în prealabil, au fost consultate dicţionare[5] şi au fost stabilite c l a s e p a r a d i g m a t i c e. Ulterior, se stabilesc semele variabile sau distinctive, încercîndu-se tot mai mult reducerea variantelor la invariante în cadrul unei paradigme. Ca principiu de lucru, o paradigmă nu poate avea în subordonarea ei o altă paradigmă. Cîmpul lexico-semantic implică de asemenea stabilirea de opoziţii semantice la toate nivelele investigate.

Sunt stabilite trei tipuri de opoziţii semantic-funcţionale: g r a d u a l e, e c h i p o l e n t e şi p r i v a t i v e[6].

„O p o z i ţ i i l e g r a d u a l e se stabilesc între lexeme care structurează o anumită zonă semantică în funcţie de gradul dimensiunii (intensitate, mărime), semnificată prin valoarea globală a cîmpului”[7]. Astfel, *rece-răcoros-călduţ-cald-fierbinte* este un *cîmp gradual*.

[4] JOHN LYONS, *Introducere în lingvistica teoretică*, Traducere de Alexandra Cornilescu, Ioana Ştefănescu, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1995, p. 526.

[5] Am utilizat, în principal, L. POPOVICI *ET AL*., *Atlas botanic*, Ediţia a II-a revizuită, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1985.

[6] ANGELA BIDU-VRĂNCEANU, Narcisa Forăscu, *Modele de structurare semantică. Cu aplicaţii la limba română* (*Polisemie, sinonimie, antonimie, cîmpuri*), Editura Facla, Timişoara, 1984, p. 208.

[7] LUCIAN LAZĂR, „Criterii de tipologizare a cîmpurilor lexicale”, în *Dacoromania*, Serie nouă, VII-VIII, Cluj-Napoca, 2002-2003, p. 90.

BDD-A19568 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:03:12 UTC)

O p o z i ţ i i l e e c h i p o l e n t e se regăsesc în acele cîmpuri în care fiecare lexem se defineşte prin opoziţie directă cu celelalte lexeme ale cîmpului. *Cîmpul numelor de culori* e exemplul adecvat în limba română.

O p o z i ţ i i l e p r i v a t i v e se instituie între două lexeme dintre care unul prezintă o trăsătură distinctivă faţă de care termenul al doilea este indiferent. De pildă, trăsătura /convenabil/ a verbului *a se acomoda* nu este prezentă în verbul *a se adapta*.

1.2. Analiza semică a cîmpului lexico-semantic al numelor de arbori

Cîmpul numelor de plante, după ştiinţa noastră, nu cunoaşte decît abordări tangenţiale, fără a fi vorba de un demers dus de la început pînă la capăt, ci doar de menţiuni sumare, atunci cînd e vorba de exemplificarea unor concepte de bază sau a relaţiilor dintre ele. Cu atît mai mult, cînd vine vorba de analiza numelor de plante în tradiţia biblică românească. Sfera acestui cîmp este atît de vastă, încît poate constitui obiectul de studiu al unei lucrări de mare anvergură.

Potrivit învăţatului grec Theophrast[8], plantele se grupează în: *arbori*, *arbuşti, plante subfrutescente*[9] şi *plante ierboase, plante pururea verzi* şi *cu frunze căzătoare*. Cercetările de pînă în prezent au condus înspre noi descoperiri, aşa cum o reflectă dicţionarele enciclopedice sau cărţile de specialitate (atlase botanice), motiv pentru care propunem o altă clasificare: *arbori* (*copaci*, *pomi*, *arbuşti*), *flori*, *cereale*, *legume*, *plante medicinale*, *plante industriale*, *plante ornamentale* şi *buruieni*. Este necesar să precizăm că unele plante pot fi regăsite cu uşurinţă într-o altă clasă paradigmatică, graţie utilizării ei în diferite domenii, şi că o delimitare întru totul obiectivă, la nivel semantic, se dovedeste a fi aproape imposibil de realizat.

În prezentul studiu, ne vom axa cercetarea n u m e l o r d e a r b o r i. Raportat la cîmpul lexico-semantic al numelor de plante, care în textele sacre reuneşte un număr de 63 de lexeme, cîmpul lexical al numelor de arbori este relativ bogat cantitativ, avînd în structura sa 27 de lexeme[10].

Am optat exclusiv pentru a n a l i z a s e m i c ă în a delimita c î m p u l l e x i c o - s e m a n t i c a l d e n u m i r i l o r a r b o r i l o r întrucît, numele de arbori, fiind substantive, sunt mai independente de context, şi, din această perspectivă, analiza contextuală ne conduce rareori înspre rezultate interesante.

Ca toate cîmpurile lexico-semantice, şi cel al numelor de arbori, ca structură paradigmatică, implică analiza relaţională şi diferenţială a sensului. Pentru că în

[8] L. POPOVICI *et al.*, *op. cit.*, p. 15.

[9] Cf. DEX, *plantele subfrutescente* sunt cele 'care se întăresc fără a junge la totală lignificare', adică a căror tulpină nu devine lemnoasă.

[10] Plantele avute în vedere, potrivit recurenţelor din versiunea modernă a Bibliei Sinodale, sunt: *abanos, cedru, chiparos, mesteacăn, molid (molift), paltin, platan, plop, salcîm, salcie, stejar, tufar, ulm, castan, finic, dud, măr, măslin, migdal, smochin, ienupăr, liliac, isop, mirt, merişor, rodiu, viţă-de-vie.*

BDD-A19568 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:03:12 UTC)

articolele coseriene consacrate teoriei cîmpului lexical nu am identificat decît conceptul de m i c r o c î m p[11], fără a putea înţelege dacă un cîmp poate implica mai multe paradigme şi pentru că practica ne demonstrează că vorbim de mai multe paradigme (clase paradigmatice) în componenţa sa, am ales ca model de lucru propunerile Angelei Bidu-Vrănceanu. În lucrarea *Cîmpuri lexicale din limba română. Probleme teoretice şi aplicaţii practice* (2008), ca de altfel şi în alte lucrări, autoarea identifică, în raport cu numărul de paradigme dintr-un cîmp, cîmpuri m o n o p a r a d i g m a t i c e (formate dintr-o singură paradigmă) şi cîmpuri p o l i p a r a d i g m a t i c e (formate din mai multe paradigme). Lingvista justifică s t r u c t u r a p o l i p a r a d i g m a t i c ă a unui cîmp prin numărul de seme comune – de cîmp şi de paradigmă – şi prin natura sau diversificarea semelor variabile sau specifice[12]. În cadrul cîmpului poliparadigmatic, identificăm s e m e p a r a d i g m a t i c e (de cîmp sau de paradigmă) şi s e m e i n t r a p a r a d i g m a t i c e (trăsături distinctive în interiorul unei paradigme). Cîmpurile poliparadigmatice, la rîndul lor, pot fi o m o g e n e şi n e o m o g e n e. Absenţa omogenităţii creşte cînd semele variabile exprimă caracteristici tot mai diferite de la o paradigmă la alta. De exemplu, în paradigma constituită din lexemele care au în comun semele /plantă/, /tulpină lemnoasă/, /înălţime mare/: *abanos*, *cedru*, *chiparos*, *mesteacăn*, *molid*, *paltin*, *platan*, *plop*, *salcîm, salcie, stejar*, *tufar*, *ulm*, semele distinctive se referă la /tipul coroanei/, /utilitate/, /frunze/, /ramuri/. În altă paradigmă, caracterizată prin semele /plantă/, /tulpină lemnoasă/, /fructifer/, diferenţele dintre lexeme ca: *rodiu*, *liliac*, *ienupăr*, *isop*, *mirt*, *merişor*, *viţă-de-vie* se referă la /cultivar/[13] sau la /utilitate/.

Acest fapt nu exclude însă repetarea unor variabile distinctive de la o paradigmă la alta. Munca cu dicţionarul, corelată cu teoria adecvată (legată de gradul de complexitate al semelor comune, numărul şi tipul lor) ne-a evidenţiat faptul că acest cîmp, pe care îl avem în vedere, este unul cu un grad de complexitate sporit, fiind de t i p p o l i p a r a d i g m a t i c n e o m o g e n. Am pornit delimitarea cîmpului de la un număr de seme comune, adică de la un arhisemem prezent la toate lexemele grupului. De exemplu, în cîmpul lexico-semantic al numelor de arbori, arhisememul este /plantă/, /tulpină lemnoasă/, /coroană/, căruia îi corespunde arhilexemul „*arbore*". Dacă avem în vedere că /planta/, cu /trunchi lemnos/, cu /coroană/, poate fi „de un anumit tip", delimităm un număr de trei clase paradigmatice: *copaci* (sau arbori nefructiferi), *pomi* (sau arbori fructiferi) şi *arbuşti* (fructiferi sau nefructiferi). Acest lucru înseamnă că, în interiorul cîmpului lexico-semantic al numelor de arbori, delimităm elementele generice: *copac*, *pom*, *arbust*, aşa cum se observă în tabelul de mai jos.

---

[11] EUGENIO COSERIU, „Către o tipologie a cîmpurilor lexicale", Traducere de Maria Iliescu, în MARIA ILIESCU, LUCIA WALD (coord.), *Lingvistica modernă în texte*, TUB, Bucureşti, 1981, p. 39.

[12] ANGELA BIDU-VRĂNCEANU, *Cîmpuri lexicale din limba română. Probleme teoretice şi aplicaţii practice*, Editura Universităţii din Bucureşti, 2008, p. 68.

[13] Vezi L. POPOVICI *ET AL*., *op. cit*., unde termenul *cultivar* se foloseşte 'pentru plantele care se cultivă'.

BDD-A19568 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:03:12 UTC)

Seme comune ale cîmpului /plantă/+/tulpină lemnoasă/+ /coroană/			(Cultivat pentru) Fruct	
			nefructiferi/necultivaţi	**fructiferi/cultivaţi**
Seme variabile ale cîmpului /înălţime/ + /grosime/	**MARE**	**COPACI**	abanos cedru chiparos mesteacăn molid paltin platan plop salcîm salcie stejar tufar ulm	
	MEDIE	**POMI**		castan finic dud măr măslin migdal smochin
	MICĂ	**ARBUŞTI**	ienupăr liliac isop mirt	merişor rodiu viţă de vie

Delimitarea claselor paradigmatice dintr-un cîmp este foarte importantă pentru rezultatele analizei: prezenţa unor opoziţii variabile, diferite (care nu se repetă), are consecinţe ulterioare asupra delimitării paradigmatice. Semele variabile îşi dovedesc valoarea distinctivă prin înlocuire într-un semem, operaţie care duce la un lexem diferit, stabilirea lor reprezentînd cea mai dificilă etapă a analizei semice. De exemplu, dacă în sememul /plantă/, /tulpină lemnoasă/, /coroană/, /înălţime mare/, înlocuim semul /înălţime mare/ cu /înălţime medie/ , obţinem lexemul *pom*, iar dacă îl înlocuim cu semul /înălţime mică/, obţinem lexemul *arbust*. Dar, întrucît în acest cîmp lexico-semantic, există şi cuvinte care nu interesează doar din această perspectivă, ci şi sub alte aspecte distincte, se impune o analiză riguroasă a semelor comune de paradigmă, nu doar de cîmp (de urmărit tabelul paradigmatic anexat mai jos).

BDD-A19568 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:03:12 UTC)

Aşadar, semele comune de paradigmă sunt: /utilitate/, /factor orografic/, /frunze/, /ramuri/ pentru c l a s a p a r a d i g m a t i c ă a c o p a c i l o r, /cultivar/, /fruct/, /mărime/ pentru p a r a d i g m a p o m i l o r, respectiv /cultivar/ şi /utilitate/ pentru p a r a d i g m a a r b u ş t i l o r.

Potrivit teoriei enunţate mai sus, precizarea structurii interne a cîmpului implică stabilirea unor opoziţii imediate între componenţii săi. Opoziţiile paradigmei iniţiale, a copacilor, se stabilesc mai întîi în funcţie de /utilitate/ între valorile: /pentru construcţie/: *cedru, chiparos, molid, stejar*; /pentru mobilă/: *abanos, cedru, molid, paltin, plop, salcîm, stejar*; /pentru instrumente muzicale/: *abanos, molid, paltin*; /pentru obiecte de uz gospodăresc/: *ulm, mesteacăn, plop, salcîm*; / în medicină/: *chiparos, molid, salcie, stejar*; /ornamental/: *molid, paltin, salcie, salcîm, stejar, tufar, platan*. Apoi, în funcţie de /factorul orografic/ (relief şi altitudine), se opun valorile: /regiune joasă (luncă)/: *salcie, plop*; /regiune de cîmpie/: *ulm, plop, salcîm, stejar*; /regiune deluroasă/: *mesteacăn, ulm, plop, salcîm, stejar, tufar, abanos, platan, cedru, chiparos*; /regiune montană/: *ulm, molid, paltin, mesteacăn*. În raport cu /tipul de frunză/, opunem lexemele /cu frunze verzi/: *chiparos, molid, cedru*, celor /cu frunza căzătoare/: *abanos, mesteacăn, ulm, platan, paltin, plop, salcie, salcîm, stejar, tufar*.

Distincţii considerabile putem stabili şi în raport cu /tipul de ramuri/ care alcătuiesc coroana copacilor. Semul /coroană/ e comun tuturor lexemelor acestui cîmp numai ca valoare generală. În particular, el este caracterizat prin „diverse tipuri de ramuri". Astfel, avem copaci cu /ramuri flexibile/: *mesteacăn*, *salcie*; /ramuri orizontale/: *cedru*; /ramuri stufoase/: *ulm*; /ramuri subţiri şi orientate în sus/: *abanos*, *plop*; /piramidale/: *molid*, *chiparos*; /largi/: *paltin*, *plop*, *stejar*, *platan*; /ramuri rare/*: salcîm*; /tufă/: *tufar*. Alte relaţii de sens se pot stabili prin semul care indică /gradul de luminozitate necesar/ sau/ regimul de temperatură/ sau /regimul de umiditate/.

Totuşi, conform datelor culese din *Atlasul de Botanică*, în raportul cu factorul /lumină/, se poate stabili o opoziţie graduală chiar între p a r a d i g m a a r b o r i l o r şi cea a a r b u ş t i l o r, întrucît, raportat la factorul /lumină/, aceste plante se grupează în *stratul arborilor*, respectiv *stratul arbuştilor*. În privinţa factorului /umiditate/, la nivelul întregului cîmp lexico-semantic al plantelor am putea distinge între plante care trăiesc în condiţii umede, numite *higrofile* (ca, de pildă, *salcia*), plante care dispun de umiditate suficientă, numite *mezofile* (aici integrăm *arborii* şi *arbuştii*, dar şi *cerealele*, *legumele* sau *plantele ierboase*), respectiv plante care trăiesc în condiţii de umiditate redusă, numite *xerofile* (cele din regiuni uscate şi aride, secetoase).

Lexemele celei de-a doua paradigme se opun prin trăsăturile: /cultivar/, ducînd la opoziţii de tipul /cultivat, cu fruct comestibil/, adică p o m i f r u c t i f e r i: *migdal*, *măr*, *măslin*, *smochin* şi /necultivat, cu fruct comestibil/, adică a r b o r i f r u c t i f e r i: *dud*, *finic*, *castan*; /fruct/ care poate să fie /cu seminţe/: *măr*, *dud*, *smochin*, *migdal*, *castan* (în ultimul exemplu, fructul însuşi este considerat o sămînţă) sau /cu sîmburi/: *finic*, *măslin*; /mărime/, distingîndu-se între pomi cu valori

BDD-A19568 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:03:12 UTC)

cuprinse între 10-15 metri: *măr*, *dud*, *finic*, *smochin*, *migdal*, respectiv pomi de peste 15 metri: *castan*, *măslin*. În cazul paradigmei arbuştilor, în raport cu semul /cultivar/ distingem următoarele valori: arbuşti cultivaţi: *merişor*, *rodiu*, *viţă-de-vie* şi arbuşti sălbatici: *ienupăr*, *lilic*, *isop*, *mirt*. În raport cu /utilitatea/, opoziţiile dintre lexemele acestei paradigme se stabilesc ţinînd sema de compartimentul în care se utilizează: /alimentaţie/: *merişor*, *ienupăr*, *viţa-de-vie*; /ornamental/: *liliac*, *mirt*, *rodiu*; /medicină/: *merişor*, *ienupăr*, *isop*, *mirt*; /industrie/: *ienupăr*.

Dificultatea ramificării acestui cîmp se justifică prin faptul că în interiorul fiecărei clase paradigmatice se stabilesc opoziţii semnificative, aproape total diferite sau care se reiau parţial. Apoi, definiţiile din dicţionare sunt extrem de complexe, fapt care ne-a determinat să luăm în calcul unele cuvinte cu sensul de bază, iar altele cu sens secundar, mai ales dacă e să avem în vedere şi realitatea extralingvistică specifică Bibliei. Există şi cuvinte care îşi justifică prezenţa numai printr-o specializare a unuia dintre sensuri. Putem observa, de asemenea, prin compararea definiţiilor, că unele cuvinte se definesc prin altele. De exemplu, *arbustul* e definit ca 'un arbore mai mic', iar *pomul* ca 'un arbore sălbatic sau cultivar care produce fructe comestibile' (DEXI). Pînă şi alcătuirea inventarului a constituit o etapă dificilă din cauza ambiguităţilor definiţiilor lexicografice, respectiv a complexităţii faptelor extralingvistice care se reflectă la nivel semantic. Este adevărat că din definiţiile lexicografice se preia definiţia semantică, doar nucleul comunicării care permite explicitarea conţinutului cuvîntului sau înţelegerea lui, însă sunt destule situaţiile în care aceste definiţii nu au un caracter clar, ierarhizant, fapt care îngreunează sau împiedică disecarea sensului în seme. Singurele seme comune sunt /plantă/+/trunchi lemnos/+/coroană/, care, practic, se diferenţiază în valori destul de mult variabile. Astfel, prin *arbore* se desemnează „planta cu trunchi înalt, puternic, lemnos, cu multe ramuri cu frunze, care formează o coroană (ramificată)" (DEXI). Totuşi, corespondenţa nu e univocă, pentru că unor arbori le corespunde un tip de coroană, un tip de frunză, de tulpină, de rădăcină ş.a.; de asemenea, în fiecare paradigmă se poate interveni cu distincţii legate „de (ne)cultivarea plantei pentru fruct". Se stabilesc opoziţii şi între paradigme. În raport cu /înălţimea/ şi /grosimea/, putem diferenţia între arbori (copaci şi pomi), respectiv arbuşti.

Particularitatea cîmpului lexico-semantic al numelor de plante (reflectat în Biblie) este dată de lipsa de omogenitate a semelor variabile, de diferenţele pe care le prezintă de la o pradigmă la alta. Singurele seme variabile comune sunt /utilitate/ şi /cultivar/. Semelor variabile li se adaugă foarte multe seme reziduale, ceea ce amplifică eterogenitatea acestui cîmp.

În acest studiu am încercat să demonstrăm caracterul poliparadigmatic neomogen al cîmpului lexico-gramatical al numelor de arbori din Biblie. Tabelul de mai jos reprezintă o încercare de abordare a acestui cîmp.

BDD-A19568 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:03:12 UTC)

Clasificări paradigmatice		Seme / Lexeme	X						Y			Z		Q							
			X1	X2	X3	X4	X5	X6	Y1	Y2	Y3	Y4	Z1	Z2	Q1	Q2	Q3	Q4	Q5	Q6	Q7	Q8
I. COPACI	1	abanos	-	+	+	-	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-	-
	2	cedru	+	+	-	-	-	-	-	-	+	-	+	-	-	+	-	-	-	-	-	-
	3	chiparos	+	-	-	-	+	-	-	-	+	-	+	-	-	-	-	-	+	-	-	-
	4	mesteacăn	-	-	-	+	-	-	-	-	+	+	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-
	5	molid	+	+	+	-	+	+	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	+	-	-	-
	6	paltin	-	+	+	-	-	+	-	-	-	+	-	+	-	-	-	-	-	+	-	-
	7	platan	-	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	+	-	-	-	-	-	+	-	-
	8	plop	-	+	-	+	-	-	+	+	+	-	-	+	-	-	-	+	-	+	-	-
	9	salcâm	-	+	-	+	-	+	-	+	+	-	-	+	-	-	-	-	-	-	+	-
	10	salcie	-	-	-	-	+	+	+	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-
	11	stejar	+	+	-	-	+	+	-	+	+	-	-	+	-	-	-	-	-	+	-	-
	12	tufar	-	-	-	-	-	+	-	-	+	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	+
	13	ulm	-	-	-	+	-	-	-	+	+	+	-	+	-	-	+	-	-	-	-	-

Clasă paradigmatică		Seme / Lexeme	A		B		C	
			A1	A2	B1	B2	C1	C2
II. POMI	1	migdal	+	-	+	-	+	-
	2	măr	+	-	+	-	+	-
	3	dud	-	+	+	-	+	-
	4	finic	-	+	-	+	+	-
	5	măslin	+	-	-	+	-	+
	6	smochin	+	-	+	-	+	-
	7	castan	-	+	+	-	-	+

Clasă paradigmatică		Seme / Lexeme	D		E			
			D1	D2	E1	E2	E3	E4
III. ARBUŞTI	1	ienupăr	+	-	+	-	+	+
	2	isop	+	-	-	-	+	-
	3	liliac	+	-	-	+	-	-
	4	merişor	-	+	+	-	+	-
	5	mirt	+	-	-	+	+	-
	6	rodiu	-	+	-	+	-	-
	7	viţa-de-vie	-	+	+	-	-	-

BDD-A19568 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:03:12 UTC)

2. Abrevieri

2.1. Clasa paradigmatică a copacilor:

X- /**utilitate**/
X1- /pentru construcţie/
X2- /pentru mobilă/
X3- /pentru instrumente muzicale/
X4- /pentru obiecte de uz gospodăresc/
X5- /în medicină/
X6- /ornamental/
Y- /**factorul orografic**/
Y1- /regiune joasă (luncă)/
Y2- /regiune de cîmpie/
Y3- /regiune deluroasă/
Y4- /regiune montană/
Z- /**tipul de frunză**/
Z1- /cu frunze verzi/
Z2- /cu frunze căzătoare/
Q- **/coroană/**
Q1- /cu ramuri flexibile/
Q2- /cu ramuri orizontale/
Q3- /cu ramuri stufoase/
Q4- /cu ramuri subţiri orientate în sus/
Q5- /cu ramuri piramidale/
Q6- /cu ramuri largi/
Q7- /cu ramuri rare/
Q8- /tufă/

2.2. Clasa paradigmatică a pomilor:

A- /**cultivare/**
A1- /cultivat, cu fruct comestibil/
A2- /necultivat, cu fruct comestibil/
B- /**fruct**/
B1- /cu seminţe/
B2- /cu sîmbure/

BDD-A19568 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:03:12 UTC)

C- /mărime/
C1- /între 10-15 m/
C2- /peste 15 m/

2.3. Clasa paradigmatică a arbuştilor:

D- /cultivare/
D1- /nefructiferi cultivaţi/
D2- /fructiferi cultivaţi/
E- /utilitate/
E1- / în alimentaţie/
E2- /ornamental/
E3- /în medicină/
E4- /în industrie

Bibliografie

A. Izvoare şi lucrări de referinţă

BIBL. 1991 = *Biblia sau Sfînta Scriptură*, tipărită sub îndrumarea şi cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Teoctist, cu aprobarea Sfîntului Sinod, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1991.

Bănică, Victoria, *Le champ lexico-sémantique des expressions désignant les animaux domestiques et les animaux sauvages*, Editura Irco Script, 2009, p. 5-63.

Bidu-Vrănceanu, Angela, Narcisa Forăscu, *Modele de structurare semantică. Cu aplicaţii la limba română (Polisemie*, *sinonimie*, *antonimie*, *câmpuri)*, Ed. Facla, Timişoara, 1984.

Bidu-Vrănceanu, Angela, *Câmpuri lexicale din limba română. Probleme teoretice şi aplicaţii practice*, Editura Universităţii din Bucureşti, 2008.

Chivu, Gheorghe *et al*., *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532-1780)*, de Editura Academiei, Bucureşti, 1997.

Coseriu, Eugenio, „Structure lexicale et enseignement du vocabulaire", în *Actes du premier coloque international de linguistique appliquée*, Nancy, 1966, p. 175-217.

Coseriu, Eugenio, „Către o tipologie a cîmpurilor lexicale", Traducere de Maria Iliescu, în Maria Iliescu, Lucia Wald (coord.), *Lingvistica modernă în texte*, TUB, Bucureşti, p. 39-77, 1981.

Coseriu, Eugenio, „Studiul funcţional al vocabularului. Lexematica", Traducere de Maria Iliescu, în Maria Iliescu, Lucia Wald (coord.), *Lingvistica modernă în texte*, TUB, Bucureşti, 1981, p. 34-77.

Coseriu, Eugenio, „Solidarităţi lexicale", Traducere de N. Roievschi, în *Revista de lingvistică şi ştiinţă literară*, nr. 5 (143), Chişinău, 1992, p. 37-52.

BDD-A19568 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:03:12 UTC)

Coseriu, Eugenio, „Structurile lexematice", Traducere de Silviu Berejan, în *Revista de lingvistică şi ştiinţă literară*, nr. 6 (144), 1992, p. 41-53.
Coseriu, Eugenio, *Prelegeri şi conferinţe*, (1992-1993), supliment al „Anuarului de lingvistică şi istorie literară", Tom XXXIII, Iaşi, 1994.
Coşeriu, Eugeniu, *Lecţii de lingvistică generală*, Traducere din spaniolă de Eugenia Bojoga, Editura ARC, 2000.
Coseriu, Eugenio, „Pour une sémantique diachronique", în *L'Homme et son langage*, Éditions Peeters, Louvain – Paris – Sterling, Virginia, 2001, p. 253-313 (Ed. I, 1964).
Coseriu, Eugenio, *Omul şi limbajul său*, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2009.
Groza, Liviu, *Elemente de lexicologie*, Editura Humanitas Educaţional, Bucureşti, 2004.
Iancu, Adrian, *Introduction à la sémantique*, Editura Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj-Napoca, 2004.
Ivănescu, Gh., *Domeniul şi limitele semanticii*, în *Semantica şi semiotica*, coord. I.Coteanu şi Lucia Wald, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1981, p. 83-95.
Lyons, John, *Introducere în lingvistica teoretică*, traducere de Alexandra Cornilescu, Ioana Ştefănescu, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1995.
Lazăr, Lucian, „Criterii de tipologizare a cîmpurilor lexicale", în *Dacoromania*, serie nouă, VII-VIII, Cluj-Napoca, 2002-2003, p.79-99.
Mauro, Tullio de, *Introducere în semantică*, În româneşte de Anca Giurescu, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1978.
Miclău, Paul, „Dimensiunea semantică a limbajelor specializate", în I.Coteanu şi Lucia Wald (coord.), *Semantica şi semiotica*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1981, p. 75-82.
Munteanu, Eugen, *Introducere în lingvistică*, Editura Polirom, Iaşi, 2005.
Saussure, Ferdinand de, *Curs de lingvistică generală*, Ediţie critică de Tullio De Mauro, Traducere şi cuvînt înainte de Irina Izverna Tarabac, Editura Polirom, Iaşi – Bucureşti, 1998 (Ed. I, 1916).
Schaff, Adam, *Introducere în semantică*, Traducere din polonă, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1966.
Tuţescu, Mariana, *Cours de sémantique*, Universitatea din Bucureşti, Facultatea de Limbi Romanice, Clasice şi Orientale, Catedra de limba franceză, 1973.
Ivănescu, Gheorghe, *Istoria limbii române*, Editura Junimea, Iaşi, 1980.
Munteanu, Eugen, *Lexicologie biblică românească*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2008.
Ursu, N. A., *Contribuţii la istoria culturii româneşti. Studii şi note filologice*, Editura Cronica, Iaşi, 2002.

BDD-A19568 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:03:12 UTC)

B. Dicţionare

MDA = *Mic dicţionar academic*, Vol. I (*A – Me*) şi Vol. II (*Mi – Z*), Editura Gold, Bucureşti, 2010.

DER 2007 = *Dicţionarul etimologic al limbii române,* Alexandru Ciorănescu, ediţie îngrijită şi traducere din limba spaniolă, de Tudor Şandru Mehedinţi şi Magdalena Popescu Marin, Editura Saeculum, Bucureşti, 2007.

DEXI = *Dicţionarul explicativ ilustrat al limbii române*, Eugenia Dima (coord.), Editura ARC, Bucureşti, 2007.

DLR = *Dicţionarul limbii române*, serie nouă, Academia Română, Bucureşti, 1965-.

BDD-A19568 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 02:03:12 UTC)